

és a nagybányai pénzverdék leleteinek tanulmányozása során kiderül, hogy Zsigmond uralmának első éveiben a gazdaságtörténet szempontjából is jelentős változások mentek végbe: az itáliai tőkés helyét a pénzügyigazgatásban hosszú időre a délnémet tőkés vették át, s ezzel döntő befolyást szereztek az ország gazdaságpolitikájára. Működésük során alakul majd ki vereteiken a későközépkori magyar verdejegy – mesterjegy rendszer. Ezek alapján kijelenti, hogy Zsigmond király aranypérezésének első korszakát a hagyományok folytatása és újítások bevezetése egyaránt jellemzi.

Ritoók Ágnes a templom körüli temetők elemzési lehetőségeit vázolja fel Szempontok a magyarországi templom körüli temetők elemzéséhez című írásában. A templom körüli temetkezés meghonosodása Magyarországon a 11. század végére tehető. Az egyes temetkezéseknél felvett adatsorok (sírgödör formája, váz helyzete, leletek) összesítő elemzése adja meg a lehetőséget a már keresztény lakosság temetkezési gyakorlata középkori változásainak, regionális eltéréseinek feltérképezésére. Ritoók megállapítja, hogy a templom körüli temető sírjainak eloszlása sosem egyenletes, mivel a temetőn belül is vannak „előkelőbb” helyek. Az egyén rangját a társadalomban a „jó” temetkezőhely jelentette, ezek a templom falainak közelében, az ereszek alatt, különösen a keleti és déli oldalon helyezkedtek el. Az északi térség fokozatosan kiürült, ide a gonosztevéket és keresztleletlen gyermekeket földelték el. A temető központját jelentő templom szintén temetkező helyként szolgált időközönként változó mértékben, és a társadalom más-más rétegeit érintve.

Zatykó Csilla régi adósságát törleszti Adalékok egy 1460-as Zala megyei birtokmegosztó oklevélhez című tanulmányával. Az oklevél Homokkomárom környékének települési viszonyaiba nyújt betekintést. A környéken említett középkori utak számbavétele után, az oklevélben szereplő települések lokalizációja következik. Egy statikus kép helyett a régió folyamatosan változó település szerkezete bontakozik ki előttünk. Az egyes falvak a település-pusztásodás folyamatának különböző szakaszait tükrözik. A birtokmegosztó oklevél alapján ezek a szakaszok a máig továbbélő települések csoportja, az 1460-ban még létező, de mára már elpusztult települések, a szomszédos falvakba beleolvadó és az 1460-ra már megszűnt, de helynévként továbbélő települések csoportja. Két térkép segíti Homokkomárom és környéke településeinek térbeli elhelyezését.

A tanulmánykötet méltó tisztelgés a középkor történetének megkerülhetetlen kutatója előtt. Az értékes tartalom mellett a kötet ünnepi ezüst színben került kiadásra, a borítót II. Ulászló király guldinere díszíti.

Bakonyi Zsuzsanna

FIGYELŐ

BODÓ SÁNDOR – ÉDER KATALIN

A FŐVÁROS KINCSESTÁRA – 125 ÉVES A BUDAPESTI TÖRTÉNETI MÚZEUM

A 19. század második fele a magyarországi városi múzeumok megalakulásának időszaka. A szervező munka motorja, kiemelkedő támogatója Rómer Flóris, a magyar régészet és múzeumügy vezéralakja volt. Rómer kiemelten fontosnak tartotta Buda és Pest régészeti-történeti értékeinek gyűjtését. Ebben számos támogatója akadt Gömöri-Havas Sándor, Toldy László és nem utolsósorban Gerlóczy Károly alpolgármester személyében. Az 1870-es években a római kori Aquincum területén végzett feltárások eredményei, valamint az 1885. évi országos kiállítás adtak lendületet ezeknek a kezdeményezéseknek. Az országos kiállításnak köszönhetően a régészeti leletek mellett a későbbi korok várostörténeti emlékeinek összegyűjtése is bekerült a felállítandó múzeum feladatai közé.

Ilyen előzmények után 1887. október 20-án a Fővárosi Tanács ülésén kinyilvánították, hogy a Főváros saját múzeumának megalapítása elodázhatalanná vált, és határozatot hoztak a Fővárosi Múzeum létesítésére. Így ez a nap a mai Budapesti Történeti Múzeum születésnapja. Ez a döntés indított el egy folyamatot, amelynek szellemében beadványok, tervek, javaslatok születtek az intézmény formájának kialakítására. Az ezt követő mintegy 20 évet egy hosszú alapítási folyamatnak tekinthetjük, amelynek során több különálló kezdeményezésből kialakult a főváros régészeti, történeti és képzőművészeti emlékeinek helyet adó központi intézmény. Így 1894-ben nyílt meg az Aquincumi Múzeum első épülete, ahol az előkerült római kori leletek kerültek bemutatásra. A városligeti Múcsarnok épületében hosszas szervező és gyűjtőmunka után nyitotta meg kapuit a látogatók előtt 1907. június 1-én a Fővárosi Múzeum, ahol a régészeti és történeti emléktanyag megismertetése volt a cél. Az ezt követő évtizedekben a gyors ütemben gyarapodó gyűjtemények szervezetileg egyre különállóbbá váltak. 1933-ban a Károlyi palotában nyílt meg a Fővárosi Képtár, amely intézmény-résszel kiegészült Múzeum egy jelentős képzőművészeti gyűjtemény őrzője és gyarapítója is lett.

1936-ban az intézmény nevét Székesfővárosi Történeti Múzeumra változtatták. Az alapítók eredeti szándéka szerint a Múzeum minden részlegét közös épületben kívánták elhelyezni. Ez a szándék azonban az idők során egyre kivihetlenebbnek tűnt, és már a második világháborút megelőzően több helyszínen (városligeti Múcsarnok, majd a Kiscelli kastély; Aquincumi Múzeum; Károlyi palota; Halászbástya) voltak látogathatók a kiállítások.

A második világháborút követő időszak a Múzeum életében is az újrakezdés és a változások időszaka volt. Ekkor költözött a középkori gyűjtemény a Halászbástyából a

régi budai városházába, majd 1967-ben a budavári királyi palotába. A középkori királyi palota feltárt részletei felett elfoglalta helyét a középkor történeti emlékeit gondozó osztály, a főigazgatósággal együtt.

Ugyancsak fontos változás volt, hogy 1951-ben a Múzeum a várostörténeti jelleg kihangsúlyozása érdekében új nevet kapott és azóta az intézmény Budapesti Történeti Múzeum néven működik. A világháború okozta műtárgypusztulásokon túl az azt követő időszak változásai is okoztak veszteségeket. Új kultúrpolitikai szempontok eredményeként 1953-ban a Fővárosi Képtárat közel 12 ezer műalkotással beolvasztották a Szépművészeti Múzeum Országos Képtárába, ahonnan a magyar anyag végül a Magyar Nemzeti Galériába került.

Az intézmény napjainkban 19 telephelyen működik, köztük a kezdetek óta a Múzeumhoz tartozó aquincumi romterület régi és újabb épületeivel és a Kiscelli kastéllyal. A változás történeti múlttal rendelkező és folyamatosan gyarapodó intézmény-részek a BTM szervezeti keretei között 125 éve őrzi az alapításkor meghatározott eszméket, azaz a Főváros történetéhez fűződő régészeti, történeti emlékek, képzőművészeti alkotások gyűjtését, megőrzését és bemutatását.